

יורו משפטיך

י"ל ע"י מוסדות "יורו משפטיך" בראשות מורנו הגאון הגדול רבי גדעון בן משה שליט"א

רח' הקבלן 7 הר נוף ירושלים | טלפקס 02-6540222

הלכות בשר בחלב • טו | י"ט תמוז ה'תשפ"ו | גליון 35

שיעור שבועי הלכתי

מפי מורנו הגאון הגדול רבי גדעון בן משה שליט"א
ראש כולל ובית ההוראה "יורו משפטיך" ואב"ד ירושלים ת"ו

עורך: הרב מנשה דבדא

פרשת פנחס

ויעמד פינחס ויפלל ותעצר המגפה
(תהלים קו, ל).

שואלים רבותינו: הרי גם אהרן הכהן עצר מגפה על ידי הקטורת, ומה נשתנה פנחס שזכה לברית כהונת עולם? התשובה היא שהקטורת מועילה רק בזמן שבית המקדש קיים, אך כוחה של התפילה יפה לכל עת ולכל מצב.

חז"ל מלמדים ש"תפילה עושה מחצה". כאשר יהודי מקדים תפילה לכל צרה, הוא כבר השלים חמישים אחוזים מהישועה. תוספת קלה של השתדלות מכריעה את הכף לטובה.

כך אירע ליהודי שנסע לאוקראינה וחש כאבים עזים. רופא מקומי פסק שעליו לעבור ניתוח עמוד שדרה מסוכן. אביו בארץ קרע שערי שמים, ורק אז פנה לרופא מומחה. להפתעתו, התברר שאותו מומחה הוטס לאוקראינה באותו יום ממש על ידי שני אוליגרכים שמימנו את כל הוצאותיו. הרופא הגיע לצעיר בזמנו הפנוי, החזיר את החוליה למקומה בלחיצה אחת, והציל אותו מניתוח נורא - ללא כל עלות!

זהו כוחה העצום של התפילה. לעולם אל נזלזל בה או נשאיר אותה לסוף. מי שפותח בתפילה לבורא עולם, זוכה לראות נסים גלויים וישועות מעל לדרך הטבע.

שבת שלום ומבורך!

זמני השבת

ירושלים	תל אביב	חיפה	באר שבע
19:13	19:31	19:35	19:31
20:24	20:22	20:26	20:22
21:20	21:18	21:22	21:18

אכילת בשר אחד אכילת גבינה

נושאי השיעור: יורה דעה סימן פט ס"ב - א. שורש הדין ומקורו. ב. הגדרת קינוח והדחה. ג. האם צחצוח שניניים נחשב כקינוח והדחה. ד. לאחר שתיית חלב. ה. עד כמה זמן אחרי אכילת גבינה צריך לעשות קינוח והדחה. ו. נטילת ידיים והחלפת מפה. ז. אכל עם מזלג. ח. הגדרת גבינה קשה (מנהג אשכנז). ט. מנהג בני ספרד ומנהג בגדד בדיון גבינה קשה. י. הגבניות בימינו. יא. דין חמאה. יב. דין גבינה מבושלת. יג. עשיית טוסט או פיצה בשבת על הפלטה. יד. אכילת בשר עוף לאחר גבינה.

א. שורש הדין ומקורו

השבוע בעזרת השם נדבר על דיני אכילת בשר לאחר אכילת גבינה. מרן השלחן ערוך (סימן פט ס"ב) פוסק: "אכל גבינה - מותר לאכול אחריה בשר מיד, ובלבד שיעיין ידיו שלא יהיה שום דבר מהגבינה נדבק בהם. ואם היה בלילה, שאינו יכול לעיין אותם היטב - צריך לרוחצם. וצריך לקנח פיו ולהדיחו. והקינוח הוא שילעוס פת ויקנח בו פיו יפה, וכן בכל דבר שירצה, חוץ מקמחא ותמרי וירקא, לפי שהם נדבקים בחניכיים ואין מקנחים יפה. ואחר כך ידיח פיו במים או ביון. במה דברים אמורים? בבשר בהמה וחיה. אבל אם בא לאכול בשר עוף אחר הגבינה - אינו צריך לא קינוח ולא נטילה". והרמ"א מוסיף הגה: "ויש מחמירים אפילו בבשר אחר גבינה, וכן נוהגים שכל שהגבינה קשה - אין אוכלים אחריה אפילו בשר עוף, כמו בגבינה אחר בשר. ויש מקילין, ואין למחות, רק שיעשו קינוח והדחה ונטילת ידיים, מיהו טוב להחמיר".

בשיעורים קודמים דברנו באריכות לגבי המתנה בין אכילת בשר לאכילת גבינה, כעת אנו מדברים על אדם שאכל גבינה והוא רוצה לאכול אחריה בשר. מה הדין?

הגמרא במסכת חולין (דף קה ע"א) אומרת, שאדם שאכל גבינה, יכול לאכול מיד אחר כך בשר. כך אומרת הגמרא. אבל הראשונים (הרמב"ם פ"ט ממא"א הכ"ו. הרשב"א בתורת הבית דף פג ע"א. הרוקח סימן תסט. המאירי הריטב"א והר"ן חולין קה ע"א. תשב"ץ קטן סימן שנו, ועוד), העמידו שדווקא אם הוא עושה קינוח והדחה, מותר לו לאכול את הבשר, אבל בלא זה - אינו רשאי.

שיעורו השבועי

של מו"ר הגאון הגדול רבי גדעון בן משה שליט"א

מתקיים במוצ"ש - בבית המדרש "יורו משפטיך" מדבר סיני 52 ירושלים בשעה 22:00
לקבלת הגליון מידי שבוע במייל, נא לשלוח את המיילים 'השיעור השבועי': s026540222@gmail.com

השיעור השבועי מוקדש לע"נ ר' רחמים בן מסעודה זצ"ל

גם אתה יכול להיות שותף במפעל התורה וזיכוי הרבים -
בהדפסת והפצת הגליון מידי שבוע ברחבי הארץ!
ניתן להקדיש את השיעור מידי שבוע לרפואה, להצלחה, ולע"נ, לפרטים בעמ' 7 >>>

"כי מלאה הארץ"
דעה את ה'

ב. הגדרת קינוח והדחה

מה זה קינוח והדחה? צריך לעשות קינוח על ידי שהוא אוכל איזה דבר, לועס בפיו משהו פרווה. זה מנקה לו את השאריות שנשארות בתוך הפה, ואחר כך עושה הדחה - שוטף את פיו, מגרגר מים או יין או משקים אחרים בפה, ועל ידי זה נשטפים השאריות של הגבינה, והוא יכול לאכול אחרי זה בשר מיד. זו דעתו של מרן כדעת רוב הראשונים, שאינו צריך לחכות שיעור של זמן, רק יעשה קינוח והדחה וזה מספיק.

במה מועיל קינוח? מרן כותב: "בכל דבר שירצה, חוץ מקמח ותמרי וירקא". **קמחא** - זה קמח, לא מועיל שיעשה איתו קינוח. למה? כיון שהוא נשאר דבוק בפה.¹ ואין חילוק בין סוגי הקמח - קמח שעורים, קמח חטים. יש גרסה בטור לחלק ביניהם, אבל כולם דחו את הגרסה הזאת. כל הסוגים של הקמח לא מועילים לעשות קינוח. זו דוגמה אחת.

דוגמה שנייה, אומרת הגמרא: **תמרי** - תמרים בשלים, כשאתה אוכל אותם, הם רכים. מטבעם הם נסרכים ונדבקים לחניכיים. הרבה פעמים קורה שאדם אוכל תמרים ונשארות לו השאריות של התמרים בתוך הפה. ואם התמר נדבק בעצמו לחניכיים, איך הוא יעשה לך קינוח מהשאריות של הגבינה שאכלת? לכן זה לא מועיל.

אמנם אם הוא אוכל סוגי פירות אחרים, כותבים האחרונים [פמ"ג שפ"ד סק"ג בשם הרמב"ם, כנה"ג, ברכ"י בשו"ב סק"ז, וכה"ח אות מא], שכל סוגי הפירות האחרים מועילים - אוכל תפוח, אוכל אגס, אוכל אפרסק, אוכל שיזף וכדו', מועיל לעשות בהם קינוח, ולנקות את שאריות המאכל מפיו. [ומסתבר שתמרים צהובים שנאכלים בעודם קשים (לאחר הקפאה), כן מועילים שאינם שונים מתפוח וכיוצא בו. ויל"ע בפירות יבשים אם מועיל? ולענ"ד מועיל, לפי שאינם נסרכים כתמרים בשלים. מיהו בתאנים מיובשות יש לעיין אם מועיל, לפי שנדבקים קצת. וכן יל"ע בפירות הדר כמו קלמנטינות או תפוזים וכד' אם מועילים, כיון שהם רכים מאד ואינם צריכים לעיסה חזקה, ואפשר דדמו לירקא. מאידך גיסא מסתבר ש"פירות" אדמה כמו עגבניות מלפפונים גמבה מלון ואפילו אבטיח, וכ"ש גזר וכיו"ב - שמועיל. וכתב בספר אמרי מרדכי (יתרון דעת ס"ק טו) שמסתבר שגם בסוכריות וטופי וג'לי וכיוצא בהם אין לעשות קינוח, דגם מינים אלו נדבקים בחניכים ואין מקנחים יפה].

וגם ירקא לא מועיל. מבארים האחרונים, מה זה ירקא? ירקות עלים שהם רכים. לוקח ירקות עלים - זה רך בעצמו, בקושי צריך ללעוס אותם ואתה כבר בולע אותם. איך הם יכולים להיכנס בין החריצים של השיניים ולנקות? זה לא מועיל.

לכן, שלושת הדברים האלה לא מועילים. אמנם, אם הוא יאכל שאר סוגי המאכלים - חתיכת לחם, עוגה וכדו', ואחר כך שוטף את פיו - זה מועיל לו כקינוח והדחה, ויכול מיד לאחר מכן לאכול בשר.

היה פעם מקרה שישבו בסעודה חלבית ורצו אח"כ לאכול בשר. ושאל אחד המסובים אם גם עוגה מועילה כקינוח או שצריך דווקא לחם? אמרנו לו שגם עוגות ובורקס וכד' מועיל. ואז לקח בורקס חלבי ואכל (לשם קינוח). שאלנו אותו: מה עשית? אומר: מה, אמרתם שבורקס מועיל! נו, חכם בלילה. בוקרס תפ"א או פטריות וכד' שהוא פרווה - מועיל, אבל אתה לוקח בורקס חלבי ועושה קינוח לגבינה שבפיך עם גבינה אחרת. לכן צריך לשים לב לא להתבלבל.

ג. סדר הדברים

יש דיון באחרונים, האם צריך להיות קודם קינוח בדווקא ואחר כך הדחה, או שאפשר לעשות גם להפך. למעשה, רוב האחרונים סוברים שהסדר לא משנה, אתה יכול לעשות קודם הדחה ואחר כך קינוח, או לעשות קודם קינוח ואחר

כך הדחה. [כן מבואר בב"י בשם הגמ"י שהביא כן ממנהר"ם, וכן העתיקו הלבוש, הש"ך, פר"ח ועוד. וכ"כ הח"ח בנדחי ישראל פל"ג אות ה. אולם הכנה"ג, וברכ"י בשו"ב סק"כ וחכ"י צדק ס"ק כד ובן איש חי ש"ב שלח אות יד כתבו דנכון להקדים הקינוח תחילה] וכך המסקנה של הכף החיים (אות לח) שאם אתה יכול לעשות כסדר - קודם קינוח ואחר כך הדחה - עדיף. למה? כיון שאחרי שעשית קינוח ואתה שוטף את הפה עם המים או עם היין, השטיפה מסירה גם את השאריות של הקינוח עצמו. ויותר טוב לעשות כך לכתחילה, אך זה לא לעיכובא.

ד. האם צחצוח שיניים נחשב קינוח והדחה

דנים אחרוני זמננו, מה הדין אם אדם יצחצח שיניים, יקח מברשת ומשחה, ויצחצח את השיניים היטב האם זה מועיל? לכאורה, אפשר לומר: "אה, זה לעילא ולעילא! אם אמרתי לך שקינוח והדחה פשוטים מועילים, בטח שאם אני יצחצח שיניים זה הכי טוב שיכול להיות".

אך זה לא מדויק. מדוע? כיון שאנו יודעים שהצחצוח של השיניים מנקה היטב את השיניים במעטפת החיצונית שלהן, אך הוא לא בהכרח נכנס ומנקה בין החריצים העמוקים בשיניים. כל מקום שכתוב שצריך לחצוץ את שיניו, למשל לגבי חציצה בטבילה וכדו', צחצוח שיניים רגיל לא תמיד עולה במקום חציצה בשיניים. כיון שהצחצוח לא מצליח להוציא את מה שנמצא עמוק בין השיניים. הוא מנקה טוב את המעטפת של השיניים מבחוץ, מהצד הפנימי, ומהצד החיצוני. מנקה אותן יפה, אך זה לא נכנס בין החריצים בכדי להוציא את כל השאריות שנמצאות שם.

והנה בשו"ת **דברי מלכאל** (ח"ה סימן מז) כותב דחיטוט שיניו בקיסם אינו עולה כקינוח, דקינוח ענינו לקנח מה שנדבק בחניכיים (בחלל הפה), ולא רק להסיר מה שנשאר בין השיניים, דכן מבואר ברש"י (חולין קד: ד"ה בלא). ע"ש. ולכאורה לפי דבריו אף צחצוח שיניים דידן לא מועיל במקום קינוח, דמנקה השיניים (מבחוץ) ולא כל חלל הפה. וכ"ש דיש הסוברים שבקינוח צריך שיבלע הדבר שמקנח בו, דלא מהני הצחצוח כקינוח. ובספר הרחקות והזהרות (פ"ב סע' יב) הביא משיעורי ידידי הגאון רבי מרדכי גרוס שליט"א שנקט דאין הניקור בין בקיסם ובין במברשת שיניים מועיל במקום קינוח הפה, ואם שוטף הפה במים כשמנקרו במברשת נחשב כהדחה בלבד. ועיין בספר אהל יעקב על בב"ח סין פט הערה סו) שכן כתב לו גם בעל האבני ישפה דלא נראה שמועיל צחצוח שיניים לנ"ד. ושכן דעת הגר"ע אויערבך שאינו מועיל אא"כ שוטף פיו עם מים אחר כך. וע"ש עוד שיטות האחרונים. מיהו בעל ה"באר משה" מדבערצ'ין (בתשובתו שנפסה בסוף ספר פתחי הלכה להגאון רבי בנימין פארסט שליט"א, תשובה ב) סובר דצחצוח שיניים מועיל כקינוח והדחה. ע"ש. וכ"כ מדנפשיה בספר אמרי מרדכי (סימן פט ס"ב יתרון דעת סוף אות יד) שמסתברא שיש לדון צחצוח שיניים שקינוח והדחה שבאופן זה מתנקה פיו מכל שיורי מאכל. [וע"ע בשו"ת מציון תצא תורה פסקי הרב נבנצל אות קפו. ובספר פסקי הוראה סימן פט ס"ק לו ד"ה אם].

ולענ"ד, צחצוח לבד לא יכול להיות במקום קינוח. יתכן והוא יועיל במקום הדחה, כיון שלאחר הצחצוח אדם שוטף את הפה במים. אבל קינוח - הוא צריך ללעוס משהו שהוא יותר מוצק ויבש, שנכנס בין החריצים וגורר איתו את שאריות הגבינה. לכן למעשה צחצוח שיניים יכול לעלות במקום הדחה, אך לא במקום קינוח, ועדיין הוא צריך ללעוס איזה משהו כדי שזה ינקה לו היטב את השאריות.

באמת, לא כתוב בשלחן ערוך שצריך לחטט בשיניו בגבינה, אבל בספר "ויכוח מים חיים" (לאחי המהר"ל, על התורת חטאת כלל עז דין ב), ומעתיקים אותו האחרונים - החיד"א בשו"ר ברכה (סוף אות כג) הבן איש חי ועוד אחרונים - אומר: כל זה באדם שהשיניים שלו בריאות, שאין לו חריצים עמוקים, אין לו חורים, יעשה קינוח והדחה, מסתמא ניקה לו את הפה וניקה גם את השאריות של הגבינה. אבל אם אדם יש לו חריצים וחורים בשיניים, הוא יודע שתמיד יש שם בורות בורות נשברים... ונשארים השאריות. כשהוא אוכל בשר, או אוכל כל מה שהוא אוכל, נשארות לו תמיד שאריות. בוודאי

¹ למשל, אתם תראו הרבה פעמים שרוצים לעשות דבק, להדביק מודעות רחוב. מה עושים? לוקחים קמח ומים, מערבבים אותם ביחד, וזה נהיה דבק. תיקח את

שבמקרה כזה לא יספיקו לו קינוח והדחה לבד. הוא צריך קודם כל לקחת קיסם או חוט דנטלי שינקת את השאריות מבין החריצים ומבין החורים שיש לו בשיניים, יוציא את הגבינה שיש שם, ואחר כך יעשה קינוח והדחה - וזה יועיל לו. וכן פסק מרן הראש"ל בהליכות עולם (ח"ז עמ' מד).

ה. לאחר שתיית חלב

יש שאלה בפוסקים, אם אדם לא אכל גבינה מוצקה, אלא שתה חלב, מה הדין? האם זה מספיק שיעשה הדחה במים בלבד, או שגם אחרי חלב צריך לעשות "קינוח" והדחה?

יש רש"ש על הגמרא² (חולין קג:) הוא כותב על הסוגיה של הגמרא בחולין (שם), שכל הדין של קינוח והדחה נאמר דווקא לגבי גבינה. אבל אדם שרק שתה חלב - לאיזה צורך יעשה קינוח? החלב נוזלי. יעשה הדחה, ישטוף יפה את הפה במים, וזה מנקה לו את השאריות של החלב וגמרנו. למה צריך גם הדחה וגם קינוח?

אך האחרונים הביאו שמדברי ה"איסור והיתר הארוך" (שער מ סימן ח), וגם מלשון הרמב"ם (ספ"ט ממאכלות אסורות הכ"ו), וספר התשב"ץ קטן (סימן שנו), משמע שהם סוברים שגם אדם ששתה חלב צריך גם קינוח וגם הדחה. וכ"כ בשו"ת דברי מלכאל (ח"ה סימן מז). וזו לשון הרמב"ם (שם): מי שאכל גבינה "או חלב" תחלה מותר לאכול אחריו בשר, וצריך שידיח ויקנח פיו בין הגבינה לבשר. ע"כ. הא קמן דסבירא ליה לרמב"ם שגם בחלב צריך קינוח והדחה. וכ"כ בבדי השלחן (ס"ק נ. וביאורים ד"ה לקנח) כתב להחמיר להצריך קינוח והדחה גם בשותה חלב. וכ"פ באמרי מרדכי (סימן פט יתרון דעת סס"ק יב). אמנם מרן הרב עובדיה (שו"ת יביע אומר ח"ו יו"ד סימן ז אות א ושו"ת יחוה דעת ח"ג סימן נח בהגהה, ובהליכות עולם ח"ז עמ' מג) כתב לדחות את הראיה מלשון הרמב"ם, וסובר דמדהשמיט הרמב"ם בסייפא את החלב וכתב וצריך וכו' בין "הגבינה" לבשר אף שכתבו בראש דבריו, ללמדנו שדוקא בגבינה צריך קינוח והדחה, ולא בחלב. והביא שמדברי התשב"ץ, הכלבו והאורחות חיים משמע שגם בחלב יש לעשות קינוח והדחה, מ"מ סיים שהעיקר לדינא כהרש"ש. [אמנם אפשר להתווכח קצת על הדחייה בלשון הרמב"ם, כי אפשר לומר שהרמב"ם הזכיר חלב וסובר שגם בחלב צריך קינוח והדחה ובסייפא כתב גבינה שזה כינוי לכלל המוצרי חלב, ואינו רוכלא דלמני ולזיל כל מה שהזכיר מקודם. גם את הראיה שהביאו מספר איסור והיתר דחה בספר זר השלחן (פני השלחן ס"ק עב) דאיהו מיירי באוכל מיני חלב, וגם מש"כ שם בתחילה "האוכל חלב" מיירי באכילה ולא בשתייה. וע"ע בספר אהל יעקב (סימן פט סע' נג). מכל מקום מסקנת מרן הרב עובדיה (שו"ת יביע אומר ח"ו סימן ז אות א, יחוה דעת חלק ג סימן נח בהגהה. הליכות עולם ח"ז עמ' מג) היא שבחלב מספיק הדחה בלבד, ולא צריך גם קינוח. וכ"פ גם בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סי' שצ), שהביא דברי הרש"ש בפשיטות. אבל

² זה לא הרש"ש המקובל מתורת הנסתר, זה הרש"ש שיש לו הגהות על הש"ס, רבי שמואל שטראשון.

³ "עשית קינוח והדחה לפה שלך? איך אתה בא לאכול בשרי?" מה, אכלתי את זה בבוקר, בשעה תשע בבוקר. עכשיו שתיים בצהריים, מה אתה רוצה ממני? הוא יגיד: אני לא מבין, כתוב במרן אכל גבינה רוצה לאכול אחריה בשר עושה קינוח והדחה, ואני לא עשיתי קינוח והדחה, איך אתה רוצה שאוכל? לא שמענו דבר כזה, שאדם אכל בבוקר חלבי ובצהריים בא לאכול בשרי ויצטרך לעשות קינוח והדחה, לא, מסתבר שלא צריך, נכון?

אז כמה זמן כן צריך? מה, אם הוא בא אחרי שעה זה מספיק? שעתיים? שלוש? כמה? תגיד זמן. אתה לא יכול להגיד לא, אם אתה רוצה לאכול מיד צריך לעשות קינוח והדחה, ואם לא מיד - לא. מה זה לא מיד? כמה זמן? לא כתוב בפוסקים. זה דבר מאוד מעניין. לא כתוב לאיזה שיעור של זמן, כמה זמן אחרי שאכלת את החלבי ואתה בא לאכול בשרי אתה צריך לעשות קינוח והדחה. לא כתוב.

אם אדם יכול בקל - יאכל איזה חתיכת לחם או עוגה, או אם יש לו פרי יאכל חתיכת פרי גם אחרי החלב, זה בסדר, וכך יצא אליבא דכולי עלמא. אך מעיקר הדין, אומר מרן הרב עובדיה, שבחלב מספיקה הדחה בלבד ולא צריך גם כן קינוח.

ו. קינוח והדחה לאחר זמן

יש עוד שאלה באחרונים, כמה זמן אחרי אכילת הגבינה והחלב צריך לעשות קינוח והדחה? אם אדם יושב לאכול מיד - הוא אכל חלבי ורוצה לאכול מיד אחריו בשר - הדבר ברור, שיעשה קינוח והדחה, יש לך בפה שאריות של גבינה, איך אתה רוצה לאכול בשר כשיש לך שאריות של גבינה בפה? זה מובן.

אך אם אדם אכל בבוקר ארוחת בוקר חלבית, ובא לאכול ארוחת צהריים בשרית, האם גם ככה הוא צריך קינוח והדחה? מה פרק הזמן שבו הוא חייב עדיין לעשות קינוח והדחה?

לא מצאנו בזה דיון בגדולי האחרונים, אבל אחרוני זמננו דנו בזה. והנה בספר חוט שני (להגרנ"ק ריבית עמ' קנה) כתב שעד שש שעות אחר אכילת הגבינה או החלב צריך קינוח והדחה, לאחר שש שעות, אין צריך. וכיוצא בזה מובא בסוף ספר פתחי הלכה תשובה מבעל ה"באר משה" (אות ח) שנשאל לפי הש"ך (ס"ק ז) האם מספיק המתנת שעה אחת בלי קינוח והדחה אחרי אכילת גבינה. והשיב שמנהגו לפסוק שבכל פעם יקנח פיו אחר גבינה קודם בשר שכן דרך הגבינה להדבק, אבל בגבינה רכה (בלשון המדינה קוטג' צ"ז) המיקל יש לו על מי לסמוך. ע"כ. ונראה לכאורה שהיא חומרא יתירא. שכן גם ולגבי אכילת בשר וגבינה יש מקילין שדי במהתנת שעה אחת (לשיטת הרמ"א וסייעתו), ונחלקו שם הט"ז והש"ך אם צריך קינוח והדחה, א"כ כ"ש בין אכילת גבינה לבשר, דאחרי שעה לא יצטרך קינוח והדחה לשיטת הש"ך, וגם לט"ז לא מצינו שהחמיר אלא בבשר שבדאי יש בו יותר חשש שנשאר בין השיניים. וא"כ סגי בשעה אחת ותו לא. ומצאתי בשו"ת יבקש תורה (ח"ט סימן ח) שהביא דתלוי באמת במחלוקת הש"ך והט"ז, וכתב, דבפחות משעה נראה דצריך לעשות קינוח והדחה ואין להקל בזה. ע"כ. וראיתי מובא בשם ספר עץ חיים (פסקי הגר"א פארכהיימער שליט"א. עמוד סא) שהביא המחלוקת הנ"ל אבל פסק שאחרי שש שעות בודאי שלא צריך לעשות קינוח והדחה. וציין גם לספר אמת ליעקב (הערה לו) שעד שעה צריך קינוח והדחה, ויותר מזה לא. ועיין בשו"ת מקדש ישראל (הארפענס. שבועות סימן עו) שנשאל אם אברה חצי שעה, אם צריך קינוח והדחה, וכתב דאע"פ כן צריך קינוח והדחה. מיהו דוקא בין חלב לבשר בהמה, אבל לבשר עוף אין צריך. להלכה נלע"ד, בתוך שעה יחמיר חעשות קינוח והדחה, אבל אחרי שעה אפשר כבר להקל שאין צריך לעשות קינוח והדחה, אלא אם כן האדם מרגיש (ממשות או טעם הגבינה) ויודע שנשארו לו שאריות בפה.⁴

⁴ אני אביא לכם דוגמה, וזו דוגמה מאוד מצויה שלא שמים אליה לב. למשל, אדם עכשיו אכל שוקולד, שוקולד חלבי. ואחרי שעברה שעה אתה אומר לו: בוא עכשיו לאכול בשר. אתה בטוח שלא נשארו לך שאריות של שוקולד בפה? הרבה פעמים אתה מחטט או מוצץ את מה שבין השיניים ואתה מרגיש את המתקיות של השוקולד בפה, גם אחרי שעה! מרגישים את המתקיות של השוקולד. מה זה אומר? אם כבר הפה שלך היה נקי, איך אתה מרגיש עכשיו מתקיות מהשוקולד? אתה רואה שנשארות שאריות, לא בטוח שזה יצא לגמרי.

הנה, זו דוגמה כדי לשער את הזמן, אבל זו דוגמה שיכולה להיות מצויה הלכה למעשה ואנשים לא נותנים עליה את הדעת. אדם נמצא באיזה מקום, אכל חתיכת שוקולד חלבית, והוא נמצא בדרך הביתה לאכול ארוחת צהריים בשרית. הוא בא הביתה, נוטל ידיים, מתחיל לאכול את האוכל הבשרי. אתה אומר לו: רגע, שמת לב? אתה אכלת מאכלי חלב ואתה בא לאכול עכשיו בשר! הוא אומר: מה, אכלתי שוקולד בסך הכל, מה קשור? אבל אכלת שוקולד חלבי ואתה עכשיו בא לאכול ארוחה בשרית, ואתה עוד מרגיש את השאריות של המתקיות של השוקולד בפה

אמרנו שאם הוא אוכל חתיכת עוגה בין האכילה של הגבינה לבין הבשר, זה קינוח וזה טוב.⁵

המאכל שלוקחים לקינוח צריך להיות פרווה, ואחר כך להדחה - תשטוף את הפה שלך עם יין, עם מים, או כל משקה אחר. גם משקאות אחרים יכולים להועיל, כל עוד הם לא משקאות דביקים שנשארים בפה. רוב המשקאות שלנו מועילים לכך, יגרגר אותם בפה ולאחר מכן אפשר לאכול בשר.

ז. נטילת ידיים והחלפת מפה

מרון כותב שצריך גם כן ליטול את הידיים ביניהם (מים אמצעיים). מדוע? כיון שיש בידיים שאריות של השמנוניות של הגבינה שאכל. וכעת הוא בא לאכול בשר, אם נשארו לו על הידיים שאריות של גבינה, איך הוא יגע בבשר? לכן אומר מרון שצריך גם כן ליטול את ידיו. וכך כתב מרון: "ובלבד שיעיין ידיו שלא יהיה שום דבר מהגבינה נדבק בהם. ואם היה בלילה, שאינו יכול לעיין אותם - צריך לרחצם".

כותבים האחרונים (עיין בב"י או"ח סימן קעג ובמשנ"ב שם ס"ק ו. ואמרי מרדכי סימן פט ס"ק ז"ז). שהרחיצה כאן אין דינה כנטילת ידיים לסעודה. מספיק ליטול עד סוף הפרק האמצעי של האצבעות, וגם לא צריך כלי, ולא כוח גברא (אפשר מהברז), ולא מים כשרים לנטילה, ושלא תהיה לו חציצה על הידיים - זה לא דין של נטילת ידיים לשם טהרת ידיים לאכילה, אלא דין של ניקיון, צריך שהידיים שלו יהיו נקיות בלבד.⁶

ח. אכל עם מזלג

דנו האחרונים, אם אדם אכל את הגבינה עם מזלג, עם סכין, כף, ולא נגע בידיים באוכל. האם הוא צריך גם לרחוץ את הידיים?

מסקנת האחרונים (עיין בב"י באו"ח סימן קעג בשם רי"ו, ומהרש"ל הובא בש"ך ס"ק ט. הפר"ח פוטר. וכ"כ בית לחם יהודה, שלחן גבוה, מהריק"ש, וכ"כ דעת המשנ"ב סימן קעג ס"ק ב. ועוד) היא שבכה"ג אין צריך נטילת ידיים כיון שזה תלוי במציאות. שהרי מרון אומר שביים - יבדוק ויראה שהידיים שלו נקיות, ובלילה - צריך לשטוף כיון שהוא לא יכול לראות טוב. אבל היום שגם בלילה יש תאורה, והוא רואה שהידיים נקיות ואין שום שאריות של גבינה, אין חובה

שלך, איך אתה אוכל בלי קינוח והדחה? הוא צריך לעשות קינוח והדחה לפני שהוא אוכל את הארוחה הבשרית!

זה קל, כי בדרך כלל אדם שאוכל ארוחה בשרית, אם הוא אוכל עם לחם, הוא אוכל את הפרוסה של המוציא - וזה כבר הקינוח שלו. רק יגרגר קצת מים, והנה עשה קינוח והדחה. אבל אם הוא אוכל בלי לחם, מתחיל ישר לאכול את הבשר, איפה הקינוח וההדחה של הפה שלך? אתה לפני כמה דקות אכלת שוקולד חלבי! הוא יאמר: אכלתי שוקולד, לא אכלתי גבינה. מה זה משנה? השוקולד הוא חלבי? כן. איך אתה אוכל אותו עכשיו עם בשר?

או מקרה אחר: אדם היה באיזה ברית מילה או בפדיון הבן, אכל שם בורקס חלבי, עכשיו הוא בא הביתה רוצה לאכול ארוחת צהריים בשרית. הפה שלך כבר נקי מהשאריות של הבורקס החלבי? לא תמיד, ולא תמיד עבר מספיק זמן. הרבה פעמים זה ממש בתוך זמן קצר. הוא מסיים שם את האירוע, עשו סיום מסכת, עשו ברית מילה, לקח בורקס חלבי, אכל, בא הביתה ואוכל ארוחת צהריים בשרית. תשים לב, אתה צריך לעשות קינוח והדחה על הפה שלך כי עדיין יש לך שאריות של הבורקס החלבי בפה, או אכלת עוגת גבינה. תשים לב לנקות יפה את הפה ואחרי זה לאכול את הבשר, כי אחרת אתה עובר על דברי מרון בשלחן ערוך פה.

⁵ היה פעם אחד, ישב לאכול, אכל מאכלי חלב. הוא אמר: עכשיו, מה צריך לעשות שיהיה מותר לי לאכול בשר? אמרו לו: תעשה קינוח והדחה. עוגה זה טוב לקינוח? כן, טוב. בורקס גם טוב? גם בורקס טוב, מה זה משנה. הוא אומר: בסדר. לקח בורקס גבינה ואכל אותו בתור קינוח! ואחרי זה מגרגר מים ובא לאכול בשר. אומרים לו: מה עשית? הוא אומר: אמרתם שעוגה זה טוב, ושאלתי אם בורקס גם טוב ואמרתם כן, אז אכלתי בורקס. שוטה! אם תאכל בורקס תפוח אדמה זה יועיל לך לקינוח, אבל אכלת בורקס של גבינה! אתה עושה קינוח לגבינה עם גבינה? אתה בא עכשיו לנקות את הפה שלך מהשאריות של הגבינה, ואתה אוכל עוגת גבינה כדי לנקות את הגבינה? איך זה יועיל לך? צריך לשים לב מה אתה עושה!

לשטוף אותו. לכן, אם הוא יודע שהוא אכל עם מזלג, כף, או עם כלי אכילה ולא נגע באוכל בכלל, והידיים שלו לא התלכלכו - אם במציאות הידיים שלו נקיות, הוא לא צריך לשטוף אותן. אם הוא רואה שיש בהן שמנוניות - או ישטוף אותן, או ינגב אותן עם מגבון וכדו' כדי לסלק את שאריות שמנוניות הגבינה מהידיו, ויכול לאכול בשר. מ"מ כתב הש"ך בשם הלבוש שהמנהג הוא לרחוץ הידים אף ביום משום שלפעמים הגבינה שמינה נדבקת לחלוחית בידיים ולא אדעתיה (וכן הסכימו האחרונים, הכנה"ג ועוד אחרונים הובאו בכה"ח אות לב. וכן דעת הבן איש חי בהעלותך אות יד והחיד"א בשו"ב ס"ק טו, וכה"ח אות לד. וכ"פ בילקוט יוסף עמ' תמד-תמה, ושכן המנהג) מיהו אם אין לו מים או שאר מילי בהישג יד, יש להקל. (שפתי דעת, הובא בכה"ח שם).

[מרון לקמן (בהמשך הסימן סעיף ד), ילמד אותנו הלכה נוספת, שצריך להחליף את המפה. המפה שאכל עליה חלבי - לא יכול על אותה מפה לאכול גם בשר, כיון שיש שם שאריות של מאכלים חלביים, יתכן שנדבק עליה משהו מהאוכל החלבי, ואחר כך ישים על זה אוכל בשרי וזה יידבק לו ויאכל ביחד.]

ט. הגדרת גבינה קשה - מנהג אשכנז

הרמ"א מוסיף בהגהה ואומר: "ויש מחמירים אפילו בבשר אחר גבינה, וכן נוהגים שכל שהגבינה קשה אין אוכלים אחריה אפילו בשר עוף, כמו בגבינה אחר בשר. ויש מקילים... מיהו טוב להחמיר".

הט"ז (ס"ק ד) מבאר דכוותה הרמ"א להמתין שש שעות. וכ"כ המשנ"ב (סימן תצד שעה"צ ס"ק טו) והחיד"א (בשו"ב ס"ק יג) בשם הרבה מגדולי ישראל שנהגו להמתין שש שעות וכ"כ עוד אחרונים. אבל הש"ך (ס"ק טז) כתב שכוונת הרמ"א להמתין שעה אחת (והוא ע"פ הוזהר המובא בב"י או"ח סימן קעג) והיינו במגבינה קשה דווקא. אבל ברכה ס"ל כמרון שא"צ לנמתי' אלא די בקינוחה והדחה. וכ"כ הגר"א. וכן איתא בחגורת שמואל (ס"ק יח) ועיין יחיה דעת (ח"ג בהערה עמ' קפו).

מה היא גבינה קשה שדיבר עליה הרמ"א.

הט"ז (ס"ק ד) אומר: זה לא סתם גבינה קשה, אלא גבינה מתולעת, שכבר התליעה.⁷ זו הגבינה הישנה והקשה שדיבר עליה הרמ"א. או גבינה שהעמידו

⁶ היום יש מגבונים, מגבונים לחים, זה מצוין. זה מנקה לפעמים אפילו יותר טוב ממים. במקום מעט מים - ייקח מגבון, ומגבון הרבה יותר טוב. רק צריך להשגיח שעם המגבון ינקו טוב, לא סתם ימרח את האצבעות שלו וגמרנו. ינקו אצבע אצבע, אחת אחת, ינקו אותן היטב היטב, גם בחריצים ליד הציפורניים שהכל יהיה נקי טוב. ניקה את הידיים שלו עם המגבון, זה מצוין, זה מועיל לנקות את הידיים כמו שצריך. (וראה מש"כ בכיו"ב בשו"ת יורו משפטיך ח"א סימן ב.) או ירחץ את הידיים עם מים או משהו אחר, או ינגב באיזו מגבת אם המגבת מועילה להוריד את כל מה שדבוק לו בידיים, גם כן זה טוב וזה יכול לעזור, העיקר צריך לראות שהידיים שלו יהיו נקיות.

⁷ יש גבינות מתולעות. מרון מביא את זה (ביו"ד סימן פ"ד סע' טז), כל התולעים הגדלים בבשר בהמה אחר שחיטה וכן בבשר הדגים וכן בגבינה כל זמן שלא פירשו מותרים, ויש מי שאוסר התולעים המתהווים לאחר שחיטה מכל דבר שטעון שחיטה. וק"ל שמוות, שהלכה כסתם. וכ"כ הרמ"א שם שהמנהג כסברא ראשונה. מרון כותב שגבינה שהתליעה מותר לאכול אותה עם התולעים שלה, אלו תולעים שלא אסרה אותם התורה ומותר לאכול אותם. [ונדרך אגב, התולעים האלה הן חלביות, לא בשריות, זו תולעת חלבית כי היא נוצרה מתוך הגבינה]. צריך גם לדעת שמותר לאכול גבינה זו עם התולעים שבה בשבת. ואע"פ שלשון הרמב"ם (פ"א משבת ה"ב): תולעים של בשר או תולעים הגדלים בפירות בתלוש ההורגן "פטור", ומשמע פטור אבל אסור מדברנו כבר כתב ה"ה שם דהאי פטור, פטור ומותר הוא. וכ"כ המ"א (סי' שטז ס"ק כ) והתו"ש שם ועוד אחרונים רבים. וכ"ש כשהוא בדרך אכילה דהיינו כלאחר יד. וכך מסיק להלכה רבינו הגדול בחזון עובדיה שבת (ח"ה עמוד קל-קלב) ע"פ אחרונים רבים. ע"ש.

אומר הפרי חדש: כל זה באדם שיש לו נפש יפה, הוא אוכל את זה ואתה רואה אותו נהנה, שמח וטוב לב. אלו גם גבינות מאוד יקרות, ועד שהן מתלעות לוקח זמן, זו גבינה יקרה והוא אוכל את זה שמח. אומר הפרי חדש: אבל אם הוא נגעל

אותה בקיבה שהיא חריפה וחזקה. אך אם הגבינה לא הגיעה לרמה הזאת, היא לא נקראת גבינה ישנה ואין איתה בעיה, ובוז מודה הרמ"א שלא צריך לחכות, אלא כמו שאמרנו עושים קינוח והדחה וזה מספיק.

הש"ך (ס"ק טז) אומר: אין צורך להמתין עד שהגבינה תתליע, אלא כבר בגבינה שמיישנים אותה שישה חודשים - לזה הרמ"א קורא גבינה קשה, ומי שאוכל אותה, לפי מנהג בני אשכנז, צריך להמתין כמו שכתב הרמ"א. אך אם היא מיושנת פחות משישה חודשים, היא לא נקראת גבינה קשה שדיבר עליה הרמ"א.

ולמעשה, האשכנזים החמירו גם כמו הש"ך וגם כמו הט"ז - זאת אומרת, בין אם הגבינה מיושנת שישה חודשים ובין אם היא גבינה קשה ומתולעת, הם מחשיבים אותה כגבינה קשה וממתינים אחריה שש שעות כמו שכתב הרמ"א. כך הוא מנהג בני אשכנז.

י. מנהג בני ספרד ומנהג בגדד

יש כמה נקודות שצריך לדעת בדין זה. נקודה אחת חשובה שצריך לדעת: **הבן איש חי** (ש"ב שלח אות טז) כותב: כל זה כתבנו באכל חלב קודם הבשר. אבל באוכל גבינה, אע"ג דמשורת הדין סגי בקינוח והדחה ונט"י כדי לאכול בשר מיד, מ"מ כבר נהגו לשהות זמן ביניהם. ויש נוהגים לשהות שעה אחת, וגם שיהיה בסעודה אחרת. ויש שוהין שלוש שעות. והרבה גדולי ישראל נהגו להחמיר שש שעות, וכמ"ש הגאון החיד"א בשו"ב אות יג. ופה עירנו בגדאד אחנו מורין כך: אם היא גבינה קשה שעבר עליה ששה חודשים או יותר, שוהין שש שעות, ואם לא עברו עליה ששה חודשים, ממתינ' שעה אחת לכל חודש אחד. שאם עבר חודש, ממתינ' שעה, ואם שני חודשים, ממתינ' שתי שעות, וכן על זה הדרך. והרב הגדול מורנו הרב רבי אליהו מני נר"ו העיד, דאין מנהגם בעיר הקודש ירושלים ת"ו להמתין אחר הגבינה כלום. בין חדשה בין ישנה. ודע, דהנהוגים להמתין בגבינה, הוא אפילו שלוקה או צלוייה. עכ"ל.

הבן איש חי כותב כאן חידוש מעניין, שלא מופיע באף אחד מהאחרונים. הוא אומר שהם נהגו בבגדד להחמיר שאם הגבינה מיושנת ממתינים אחריה כפי שכתב הרמ"א, אך הוא לא כותב כהש"ך או הט"ז שדווקא אם הגבינה שהתה שישה חודשים או גבינה מתולעת, אלא הוא אומר שהם היו רגילים לפסוק: על כל חודש שהגבינה מיושנת - מחכים שעה אחת. אם הגבינה מיושנת חודש - מחכים שעה; מיושנת חודשיים - שעתיים; מיושנת שלושה חודשים - שלוש שעות, וכן הלאה עד שישה חודשים. אבל אחרי שישה חודשים, אם יבוא אדם ויגיד לך: "יש לי כאן גבינה מיושנת שנה", מה תגיד לו? איך יכול להיות שגבינה תהיה יותר חמורה מבשר? באכילת בשר, כמה אתה מחכה? שש שעות ואתה לא אוכל אחריה גבינה. בגבינה, אם היא מיושנת שנה תאמר לו לחכות שתיים עשרה שעות? ואם היא מיושנת שנתיים תגיד לו לחכות 24 שעות? לא יעלה על הדעת שגבינה תהיה יותר חמורה מבשר! לכן לא ממתינים יותר משש שעות.

בכל אופן, זה היה מנהג בגדד, והוא בפירוש מביא שרבי אליהו מני העיד לו שמנהג ירושלים הוא לא כך, אלא כדעת מרן השלחן ערוך לא סובר את

מהתולעים, אסור לו לאכול את זה, לא משום איסור תולעים אלא משום "בל תשקצו", הוא משקץ את נפשו. אתה רואה אותו כולו מתחמץ, שואלים אותו מה קרה והוא אומר: איך אני יכול, זה מגעיל דבר כזה, מגעיל! והחבר שלו אומר לו: תאכל, תאכל, זה טעים, אתה לא יודע על מה אתה מדבר. והוא דוחק את עצמו לאכול. אומר הפרי חדש: רגע, מצד תולעים אתה לא עובר, אבל אתה עובר על בל תשקצו! מי שלא אכפת לו והוא לא נגעל - שיאכל, מצד הדין זה מותר, אבל לך מצד בל תשקצו אסור לאכול את זה. זו שאלה אחרת, אבל מדינא מותר לאכול את הגבינה הזאת.

⁸ הגבינות הרכות שיש היום, הגבינה הנמרחת, זו המצאה ישראלית של חברת תנובה, לא היה דבר כזה פעם. זה לא גבינה בכלל, זו מין המצאה דומה לגבינה אבל זו לא הגבינה המקורית. בחוץ לארץ למשל, באמריקה, לא קוראים לזה גבינה, קוראים לזה "קרם" או שמות אחרים, זה לא נקרא גבינה כי באמת זו לא הגבינה

חומרת הרמ"א. ואף בגבינה מיושנת מאוד, לא משנה כמה זמן, לא נהגו הספרדים להמתין, אלא די בקינוח והדחה. וכך פסק מרן הרב עובדיה יסף זיע"א בכמה מקומות (יבי"א ח"ו י"ד סימן ז. יחיה דעת ח"ג סימן מח. הליכות עולם ח"ז עמ' מג).

כעת נשאלת השאלה, ישנם הרבה אנשים שלמדו בן איש חי וראו שהוא מחמיר, והחמירו על עצמם להמתין אחרי גבינה מיושנת שעה, שעתיים או שש שעות. וכעת הם שומעים שמרן לא סובר כך, והרב עובדיה בפירוש כותב בכמה מקומות, שמרן לא סובר כך, אלא די בקינוח והדחה גם כאשר הגבינה מיושנת זמן רב. ושאלתם בפיהם שאילו ידעו שלדעת מרן אין צורך בהמתנה, לא היו מחמירים.

אומר על כך מרן הרב עובדיה: הדבר תלוי. אם הוא ידע שיש בזה מחלוקת, ובחר להחמיר כדעת הבן איש חי, וכעת הוא שומע שהרב עובדיה מקל בכך ורוצה להקל - צריך לעשות התרת נדרים. כיון שנהג מנהג חומרה שיש לו בסיס, וכעת הוא רוצה לבטלו, אי אפשר לבטל סתם. כיון שנהג כך יותר משלוש פעמים זה נהיה נדר, וצריך לעשות התרת נדרים, לומר שהוא מתחרט. או לומר שעשה את החומרא "בלי נדר". אך אם הוא לא ידע שעיקר הדין הוא כדברי מרן שלא צריך להמתין, אלא סבר שזו עיקר ההלכה המחייבת כיון שהבן איש חי פסק כך, והחמיר משום כך, וכעת נודע לו שמעיקר הדין לדעת מרן השלחן ערוך אין צריך להמתין, וכן שכך מנהג הספרדים להקל, הדבר נחשב ל"נדר בטעות". ובנדר בטעות לא צריך לעשות התרה, ויכול להפסיק לנהוג את המנהג הזה ולחזור לעיקר הדין של מרן: לעשות קינוח והדחה גם בגבינה מיושנת, לשטוף ידיים ולאכול מיד אחרי זה בשר, אפילו בשר בקר.

וזו לשון רבינו ביביע אומר שם: מסקנא דדינא שמעיקר הדין מותר לאכול בשר אחר גבינה, לאחר שינח פיו בפת וכיוצא בו, וידיח פיו במשקים, ויטול ידיו או ינקא אותם היטב. ומי שנהג להחמיר על עצמו שלא לאכול בשר אחר גבינה אלא כעבור שעה או יותר וידע שהוא נוהג כן דרך חומרא וחסידות, ויש לו צורך לבטל מנהגו, יעשה התרה על שלא אמר מתחילה שהוא נוהג כן בלי נדר, ואז יהיה מותר לו לאכול בשר אחר גבינה, אבל מי שנהג כן לפי שחשב שכן הדין לאסור אכילת בשר אחר גבינה כדין גבינה אחר בשר, יכול לבטל מנהגו בלי התרה כלל, ויאכל בשר אחר גבינה ע"י נט"י וקינוח והדחת הפה. והנלע"ד כתבתי.

יא. הגבינות בימינו

מהי גבינה רכה ומהי גבינה קשה? צריך להבין קצת את תהליך ייצור הגבינות בכדי להבין את דברי הרמ"א והפוסקים.

צריך לדעת, שכל הגבינות בזמן הגמרא, וכן עד דור אחד לפנינו, כולן היו כמו הגבינות המלוחות שיש לנו היום. זו הגבינה שדיברו עליה חכמים. לא היו גבינות רכות נמרחות כמו שיש לנו היום.⁸ הגבינות הרכות שלהם היו כמו הגבינה המלוחה שלנו.

הקלאסית. זו מין המצאה של כל מיני רכיבים שעשו אותם במרקם רך. ממילא, הגבינות הרכות שלנו הן המצאה חדשה.

הגבינות שדיברו עליהן חכמים הן כמו הגבינה המלוחה שלנו, רק שבגבינה הרגילה לא היו שמנים מלח, זו הייתה גבינה מוצקה אבל בלי מלח, ובגבינה המלוחה שמנים מלח. זהו, אלו היו הגבינות שלהם. לכן גם כתוב בגמרא שהמגבן גבינה בשבת חייב משום בונה. איזה בונה שייך בגבינה? אם אתה עושה גבינה רכה כמו שלנו היום, תגיד אולי שזה שייך ללישה, אבל מה שייך בזה בונה? אלא כמו שאמרנו, היו מכינים את הגבינה מהחלב, שמנים שם קלציום או אנזימים, מיץ קיבה המגבן, וזה היה יוצר פתיתים פתיתים של גבינה, ואחר כך המגבן מכניס את הפתיתים לתוך קופסה, דוחס אותם ביחד, מהדק אותם ועושה מזה בלוק מוצק של גבינה - וזה נקרא מגבן משום בונה. אבל לא הגבינות הרכות שלנו.

ומהי הגבינה הקשה - כיצד היו עושים אותה? היו מיישנים אותה בתוך כד של חרס באדמה חצי שנה, והיא הייתה מתקשה לגושים קשים.⁹ על כך מדבר הרמ"א.

מה הדין של הגבינות שלנו היום? הגבינה הצהובה, או גבינת פרמזן, ושאר סוגים של גבינות שנראות גבינות קשות - מה הדין שלהן היום? האם הן נחשבות כמו הגבינות הקשות שדיבר עליהן הרמ"א או לא?

הגבינות שלנו היום, עוברות תהליך ייצור מקוצר מאוד והן מתקשות ומתגבנות בתוך זמן קצר מאוד. בסך הכל, תוך שבועיים - שלושה עושים גבינה צהובה, חודש מקסימום וזו הגבינה הצהובה שיש לנו היום. וגבינה מלוחה אותו דבר. ישנם עוד סוגים של גבינות שעושים היום שנראות כמו גבינות קשות, הן לא מיושנות כל כך הרבה זמן. עושים להם תהליך מזוור ומייבשים אותן מהר, ובפועל הן לא מיושנות חצי שנה.

יש גבינות שמיושנות הרבה זמן, אבל הגבינות האלה יקרות מאוד כי תהליך הייצור שלהן הוא ארוך ומורכב - צריך מקום לאחסן אותן, צריך קירור מיוחד לשמר אותן, צריך בדיקות של בקטריות שלא יתקפו אותן כל מיני חיידקים, וזה עולה הרבה כסף. לכן הגבינות האלה יקרות מאוד, ויש גבינות מיוחדות שמגיעות ל-200 שקל לקילוגרם, זה עולה יותר מבשר. אלו גבינות מיושנות ויקרות מאוד, ובדרך כלל הן לא ברמת כשרות של מהדרין או בד"צ. אבל הגבינות הסטנדרטיות שאנחנו מכירים במרכולים הן לא מיושנות כל כך הרבה זמן. הן בסך הכל מיושנות חודש, חודש וחצי, חודשיים מקסימום, והן יוצאות לשוק. אין בהן יישון ארוך.

השאלה היא מה קורה עם הגבינות האלה? לפי מנהג בני אשכנז, זה נקרא גבינה קשה ומיושנת או לא? מצד אחד אתה יכול לומר, תבדוק כמה זמן זה עמד בפועל - זה עמד חצי שנה? לא, זה עמד רק חודשיים. אז מה אתה קורא לזה גבינה קשה? גם הרמ"א לא דיבר על זה, ובזה אתה יכול לעשות רק קינוח והדחה, או להמתין לא יותר מחצי שעה.

מאיך אפשר לומר, שבעצם הבאנו לאותה תוצאה. עם הטכנולוגיה החדשה עשינו שינויים ושמונו חומרים מיוחדים בגבינה, והבאנו אותה למצב שהיא תהיה קשה ומוצקה כאילו עברו עליה שישה חודשים. סוף כל סוף הגבינה היא קשה. נכון שפעם התהליך הטבעי היה לוקח שישה חודשים להביא אותה לקושי כזה, אבל כעת המצאת טכנולוגית מזון משוכללת שמקשה אותה בזמן קצר, אבל הגבינה קשה באותה מידה כמו הגבינה ההיא, ואם כן גם בגבינה של ימינו צריך להמתין שש שעות.

זו מחלוקת גדולה באחרונים. יש הרבה פוסקים מבני אשכנז הסוברים שהגבינות שלנו היום, אף על פי שמקשים אותן בתהליכים מזורזים, מסתכלים על הזמן בפועל כמה הן מיושנות. ואם הן מיושנות רק חודש - חודשיים, הן לא נדונות כגבינה קשה, ומספיק לעשות קינוח והדחה ולא צריך לחכות שש שעות גם לפי האשכנזים. כך מובא בשם החזון איש ע"ה (מעשה איש ח"ה בשם הרב חיים קניבסקי מביא ככה בשמו של החזון איש שכן קיבל ממנו. ובספר דולה ומשקה עמוד 297), וכך היא דעת הרב משה פיינשטיין (מובא בשו"ת משנה הלכות ח"ט סימן ט. וברבבות ויובלות ח"ב סימן רס), הרב אהרן קוטלר (מילואים שבסוף ח"א מספר קיצור שו"ע),

אני זוכר אחרי מלחמת ששת הימים, היו ערבים באים למכולת והיו מבקשים לקנות גבינה. אז המוכר היה נותן להם קופסה של גבינה לבנה רכה, פותח אותה, והם היו אומרים לו: "זה לבן, תביא גבינה!". המוכר היה אומר להם: "זה גבינה!", כי הוא מכיר שקוראים לזה גבינה. והקונה לא מבין בכלל איך קוראים לזה גבינה, זה לא צורה של גבינה בכלל! גבינה זה הגושים המוצקים של הגבינה, כמו הגבינה המלוחה. עד שהם הבינו שגם לקופסה הרכה קוראים גבינה. אבל אלו לא הגבינות של חז"ל, בחז"ל לא היו גבינות רכות כאלה בכלל.

⁹ היו לוקחים את החלב, מכניסים אותו בתוך כד של חרס, מנערים, מנערים, מנערים חצי שעה אולי. אחר כך היו טומנים את זה באדמה חצי שנה. אחרי חצי שנה היו באים ומוציאים את זה גוש מוצק ויבש, חתיכת גוש קשה. סיפר לי יהודי זקן, הוא אומר לי: "הרב, היינו שוברים את זה כמו סוכריות, זה היה נהיה קשה, מתייבש, שוברים ואוכלים כמו סוכריות". זו הגבינה שהיו אוכלים פעם, ועל זה מדבר הרמ"א. אם אתה מיישן את זה חצי שנה, זה כבר נהיה קשה ומתייבש כמו סוכריות.

פסק כך הלכה למעשה שזה לא נקרא גבינה קשה. והרב ישראל יעקב פישר בשו"ת "אבן ישראל" (חלק ט' סימן סח) גם הוא כותב שזה לא נקרא גבינות קשות, ובמגילת ספר (יו"ד סימן פט אות ה). ובספר מאור השבת (ח"ג עמ' תכו) בשם הגרש"ז אויערבך. וכך מביאים עוד כמה וכמה אחרונים - שגבינות צהובות רגילות שלנו היום, למרות שהן קשות, כיון שהן מיוצרות בתהליכים מקוצרים, אינן בגדר גבינה קשה ומספיק לעשות קינוח והדחה ולאכול אחרי זה בשר. שו"ת שלחן הלוי (בעלסקי סימן כב אות א) ועיין מאמר ארוך מאת הרב זאב וייטמן (רב תנובה. בנתיב החלב עמ' 97-100) שמתאר בצד המעשי את הכנת הגבינות, והביא דקודה חשובה, שהייצור המודרני אינו מזרז את התהליך בשלם של הגבינות שהינו תהליך טבעי של תסיסה ופירוק שרשרת החלבון שזהו תהליך הלוקח זמן וכמאמר בפוסקים היינו ששה חודשים. ע"ש. ועיין בספר דברי יעקב להגר"י בלוי זצ"ל (סימן קיב) שהאריך בזה מאד עם כמה חילוקים חשובים. וע"ע אהל יעקב על בב"ח (סימן פט ס"ב ס"ק נא ובאות עד. ע"ש. ובפוסקים ותשובות (יו"ד סימן פט ס"ק יא). וכ"כ בשו"ת אור לציון (יו"ד פ"ט שאלה ו) שהגבינה הצהובה המצויה בינינו כיום אינה גבינה ישנה, ומותר לאכול אחריה בשר לאחר קינוח והדחה כדין. ויש נהגו להמתין שנה, ובגבינות ישנות, טוב להמתין שעה עד לאכילת בשר. ע"ש. וכ"ה בשמו בספר הכשרות (פ"י הערה כב). ובאמרי מרדכי במקורות (ס"ק פח) הוסיף הערה חשובה, וזו לשונו: ודע שנראה שלדעת המקילים הנ"ל כך הדין בגבינה ששהתה במקרר כמה חודשים, כיון שגם אם תשהה זמן זמנים טובא באופן זה, אין מוסיף לחזק הגבינה לטעמה וחריפותה. ודפח"ח.

אבל לעומתם, דעת מרן הרב אלישיב ע"ה (בקובץ תשובות חלק א' סימן נח), והרב שלמה זלמן אוירבך בהליכות שלמה (על חג השבועות פ"ב אות יג), והוא כותב שם שמחמירים בזה אפילו שזה נעשה בצורה מלאכותית ומזורזת. ובקיצושו"ע הביא שהגרש"ז נהג כן לעצמו ולא הורה כן לאחרים. גם הרב שמואל וואזנר בשו"ת "שבט הלוי" (חלק ב' סימן לה) גם הוא כותב להחמיר בזה, ועוד כמה אחרונים, דעתם להחמיר שגם בגבינות שלנו שהן מיושנות רק חודש וחצי - חודשיים, כיון שהן קשות כמו הגבינות שלהם שהיו מתקשות ברמה הזו רק אחרי שישה חודשים, יש להחמיר ולהמתין שש שעות.

בכל אופן, יש בזה מחלוקת בין פוסקי אשכנז, וכמובן כל אחד יעשה לפי רבותיו והפוסקים שהוא סומך עליהם תמיד. בפשטות אפשר לומר בזה ספק דרבנן לקולא, כיון שזו רק הרחקה דרבנן ויש צדדים חזקים להקל בגבינות הצהובות המצויות שלנו.

צריך רק לדעת שגם לשיטת המקלים שאומרים שהיות והגבינה עמדה רק חודשיים בייצור היא לא נקראת גבינה קשה - הדבר תלוי אך ורק בתהליך הייצור המקורי של המפעל. אם ייצרו את הגבינה בתהליך קצר, ואחר כך קנית אותה ושמת אותה אצלך בבית במקרר במשך שישה חודשים באיזו פינה ששכחת - זה לא הופך אותה להיות גבינה מיושנת של שישה חודשים! "מיושנת" פירושה בתהליך התסיסה, היצירה וההבחלה המקורית של הגבינה במחלבה. אבל אחרי שהיא כבר נוצרה וההבשלה שלה הסתיימה והיא הועמדה למכירה, לא משנה כמה זמן תשמור אותה אצלך במקרר בבית, והיא לא נחשבת מיושנת לעניין זה.¹⁰

¹⁰ הרב זאב וייטמן (הרב של תנובה) בזמנו פרסם על זה מאמר באחד הביטאונים, והוא כותב שם בפירוש שאצל תנובה אין גבינות מהדרין שמייצרים אותן בתהליך ארוך של שישה חודשים, חוץ מכמה גבינות בודדות שהן יקרות מאוד והן משווקות בכשרות רגילה ולא במחלקת המהדרין. אין בכשרות המהדרין של תנובה גבינות מיושנות של שישה חודשים. לעומת זאת, בצרפת או במקומות אחרים ידוע שיש גבינות מיוחדות מיושנות עם עובש (כמו קממבר, רוקפור וכו') וגבינות מתולעות, ושם יש גבינות שהן באמת מיושנות חודשים רבים, ושם לפי מנהג בני אשכנז ודאי יש מקום להחמיר בזה.

ולהלן רשימת הגבינות בזמן קצר (לכל היותר חודשיים): גבינה צהובה, גבינה מלוחה, 'חרמון' 'פיראוס' 'גבינה משולשת' 'אמריקן טשיז' 'מוצרלה' 'ששעדר מונסטר'. ויש גבינות בודדות מיושנות ו' חודשים: 'פרמזן' 'ששעדר חריף' גבינה 'שווצרית' המיוצרת באירופה, גבינה 'צפתית' מקרית.

שאר הגבינות שלנו - בין אם זו גבינה צהובה, גבינה מלוחה, חלומי, נפוליאון, חרמון או פרמזן - כולן אינן מבושלות. ונפקא מינה, לפעמים באים אנשים ושואלים: "הרב, אני רוצה בשבת לעשות פיצה או טוסט על הפלטה, מותר?". הוא רוצה להכין טוסט בשבת, האם הוא יכול לעשות את זה בשבת או לא?

מה הם עושים? הם לוקחים פרוסה של חלה, שמים עליה פרוסה של גבינה צהובה, מעליה עוד פרוסה של חלה, עוטפים בנייר כסף ושמים על הפלטה (מניחים בתוך נייר כסף גם בכדי שהפלטה עצמה יכולה להיות בשרית כי נשפך עליה אוכל בשרי, וגם כדי שהגבינה לא תיזל ותלכלך). נותנים לזה להתחמם, ואחר כך הופכים, ונהיה טוסט גבינה צהובה חם בשבת. מותר לעשות את זה או לא?

ראיתי הרבה פוסקים בימינו שמתחילים לדון בזה: האם כשאתה לוקח את הגבינה המוצקה הזאת והיא מתחממת ונהיית נוזלית, האם יש בזה איסור של "נולד" בשבת או אין בזה נולד? ומביאים ראיות מדברי מרן בדון "אנפנדא" (מאפה עם שומן שנמס) בסימן שי"ח, שמרן סובר שאין בישול אחר בישול ביבש שמבושל כל צורכו גם אם הוא נמס, ומפללים בסוגיה הזאת של דיני נולד בשבת.

אך מעיקרא דדינא פירכא, צריך לדון קודם, האם יש כאן בכלל דין בישול אחר בישול, שהרי הגבינה הצהובה הזאת מעולם לא התבשלה! כיצד נתחיל לדון מצד "נולד" - אם יש למרן נולד או אין למרן נולד? יש כאן איסור דאורייתא של מבשל! הגבינה הזאת מעולם לא עברה תהליך של בישול, איך נתיר לשים אותה על הפלטה בשבת כדי לעשות ממנה טוסט או פיצה שנמסים ומתבשלים לראשונה בשבת?

מה אתה יכול לטעון? טענה שלכאורה נשמעת הגיונית: רגע, ממה עשו את הגבינה הזאת? מחלב. והחלב עבר תהליך של פיסטור במחלבה. אז אם החלב כבר עבר תהליך של בישול (פיסטור), לכאורה הגבינה שנוצרה ממנו כבר נחשבת מבושלת, וממילא אין בישול אחר בישול מבושל כל צרכו, ואין בה איסור בישול.

יש כאן נקודה מאוד מאוד חשובה שצריך לדעת: ראשית, צריך לדון האם בכלל פיסטור מוגדר כבישול לעניין שבת, שהרי הפיסטור נעשה רק כדי להרוג את החיידקים שיש בחלב, ולא נעשה כדי לבשל את החלב לעשות אותו מבושל (בדרך כלל מפסטורים בטמפרטורה נמוכה יותר מבישול גמור של יד סולדת בו).

אך גם אם נניח שהפיסטור נחשב כבישול, וכגון שמפסטורים בטמפרטורה כזו שהחלב אכן מתבשל, מחדש הרב שלמה זלמן אוירבך (שלחן שלמה סימן שיח ס"ק נט אות ב) חידוש עצום, גם אם החלב עצמו התבשל, ועשית ממנו גבינה מוצקה - אסור לך לחמם ולבשל את הגבינה הזאת בשבת. למה? אומר הרב, ממה נפשך: אם אתה דן את זה כחלב, הרי קיימא לך יש בישול אחר בישול בלח שהצטנן, וכיון שהחלב כבר הצטנן ואתה חוזר ומחמם אותו כעת - יש בזה בישול. ואם נדון את זה כגבינה מוצקה ויבשה, אומר הרב: הגבינה הזאת, בתור גבינה, מעולם לא התבשלה! החלב כחלב התבשל, אבל הגבינה עצמה לא עברה בישול. אם היית לוקח את הגבינה הצהובה אחרי שהיא נעשתה גבינה ומבשל אותה במים, ואחר כך היא הייתה מצטננת והיית רוצה לחמם

לא חלב שבת וכל מיני סוגים. לוקחים את כל השאריות האלה, מבשלים אותן ביחד בתוך סיר אחד גדול, מוסיפים תבלינים וחומרי טעם וריח, ועושים מזה את הגבינה המושלשת הזאת. זאת אומרת, הגבינה המושלשת היא לא גבינה מקורית שיוצרה ישירות מהחלב, אלא משאריות מבושלות. לכן תראו שאין עליה כשרויות מהדרין בדרך כלל. יש אולי במשק צוריאלי גבינה משולשת עם הכשר של העדה החרדית, כי הם מקפידים שמלכתחילה ייצרו אותה מחומרי גלם מקוריים ולא משאריות, וזה כמובן מתבטא גם במחיר היקר יותר שלה. אבל סתם שתדעו שזה המצב בגבינה המותכת, ואיך שלא יהיה - היא נחשבת גבינה מבושלת.

אבל מה שאין כן לדידן, לספרדים ההולכים לפי פסקיו של מרן - אין הבדל בין סוגי הגבינות. גם אם הגבינה מיושנת הרבה חודשים, אין נפקא מינה לדעת מרן, ועושים קינוח והדחה ויכול לאכול מיד אחרי זה מאכלי בשר.

יב. דין חמאה

לגבי חמאה, מה הדין של חמאה? האם גם שם אנו אומרים שצריך לעשות קינוח והדחה ואחר כך לאכול בשר, או לא?

הט"ז (ס"ק ד) אומר שחמאה אינה בכלל הדין הזה. בחמאה, צריך רק לשים לב שלא נשארה לו חמאה בעין בתוך הפה, אך לא צריך לעשות קינוח והדחה כפי שמרן כתב לגבי גבינה. כך אומר הט"ז. וכ"פ בפשיטות באמרי מרדכי (סימן פט סס"ק מ). ובבדי השלחן הניח דין הט"ז בצ"ע. אמנם יש חולקים על זה, בשו"ת דברי מלכאל (ח"ה סימן מז) ובודאי שה"ה אחר חמאה שהשמנוניות שלה נדבק בחניכיים. הובא ביבי"א (ח"ו יו"ד סימן ז אות א). ומעניין שמרן הרב עובדיה פסק (הליכות עולם ח"ז עמוד מג) להחמיר בזה, שגם חמאה דינה כגבינה, ואם אכלת חמאה צריך לעשות קינוח והדחה ואחר כך יהיה מותר לך לאכול בשר, הטעם לכך, כיון שהחמאה היא שמנונית ונדבקת בפה ומאריכה. ואילו הט"ז סובר להפך - כיון שהיא רכה ואינה מוצקה, היא לא נכנסת בין חריצי השיניים והיא נמסה ועוברת מהר.

יג. דין גבינה מבושלת

יש חידוש גדול שמחדש הספר "יד יהודה" (פירוש הקצר ס"ק ל). הובא בדרכי תשובה (ס"ק מג). הוא אומר שכל מה שהחמרנו בגבינה קשה (לשיטת הרמ"א והמחמירים שממתינים שש שעות בגבינה מיושנת או מתולעת), זה נאמר דווקא אם הגבינה היא חיה ולא התבשלה. אבל אם הגבינה מבושלת, הוא אומר שזה ברור שלא צריך לחכות שש שעות גם לשיטת הרמ"א. אפילו תיקח גבינה מיושנת מאוד של שישה חודשים - ברגע שבישלת אותה היא התרככה ואיבדה את הקושי שלה, והיא נהייתה רכה כמו גבינה רגילה, ומספיק לעשות קינוח והדחה וזהו, ולא צריך לחכות שש שעות. כך מחדש היד יהודה, וכמה אחרונים מסכימים איתו. ונ"מ לגבי פיצה - שהיא אפוייה, מוקרמים, בורקס גבינה, עוגת גבינה, מרק בצל עם גבינה צהובה וכד'.

לעומת זאת, יש פוסקים שחולקים על כך, הבן איש חי (שלח אות טז) הנ"ל מחמיר גם במבושלת. דעת הגרי"ש אלישיב (בקובץ תשובות שם) שאין חילוק אם הגבינה מבושלת או לא. [ומש"כ שם בטעם הדבר. עיין במהדיר לספר יד יהודה, מה שהשיג עלי]. וכן דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה שם דבר הלכה אות טו).

יוצא מכך נפקא מינה גדולה, למשל, אם אדם אכל פיצה. בפיצה הגבינה הצהובה מבושלת ואפוייה בתנור. האם צריך להמתין שש שעות? הרי עשו את הפיצה מגבינה צהובה שלשיטת המחמירים היא קשה, ואף שמקשים אותה בתהליך קצר הם החמירו בה. מה דינו אם כן של אדם שאכל מהפיצה שהגבינה בה מבושלת? לפי היד יהודה - אפשר לעשות קינוח והדחה ולאכול בשר מיד כי היא מבושלת.¹¹

¹¹ כדאי שתדעו לכם רבותיי, זה דווקא אם באמת בישלת את הגבינה כמו שעושים בפיצה, או אם עשית למשל מרק בצל ושמת בפנים גבינה צהובה והיא התבשלה בתוך המרק. אבל סתם כך, הגבינות שאנחנו קונים הן לא מבושלות. שאר הגבינות שלנו אינן מבושלות כלל, חוץ מגבינה אחת - הגבינה המותכת, הגבינה המושלשת המותכת, היא גבינה מבושלת בתהליך הייצור שלה.

דרך אגב, תשימו לב לעניין הגבינה המושלשת המותכת: יש עליה כשרות, אבל אין עליה בד"ץ. למה אין עליה כשרות מהדרין של בד"ץ? כי הגבינה הזאת מיוצרת משאריות של גבינות שונות שמצטברות ומחזירים אותן למחלבה. ובחזרות האלה מגיעים כל מיני סוגים של גבינות - חלקן מהדרין, חלקן לא מהדרין, חלב שבת,

ידיים, ורק לאחר מכן אנחנו מתירים לאכול את העוף, ולא כמו פשט דברי מרן המקלים. החמירו בזה האחרונים כדי שלא לחלק בין בשר בהמה לבשר עוף בדינים אלו, וכדי למנוע בלבול אצל ההמון.

אם כן למעשה, גם בעוף אנחנו מחמירים לעשות קינוח והדחה, ורק לאחר מכן יהיה מותר לאכול את העוף.

ברוך ה' לעולם, אמן ואמן.

כסא דנחמתא

נשגרי בזה קודם הרב הגאון
רבי איתן אברהם שליט"א
ראש מוסדות "ברכת אברהם" ושלוחת
בית המדרש "יורו משפטיך" רחובות
בהלקח מאיתם אימא של מלכות
מרת אסתר ע"ה
משתתפים בצערכם וביגונכם
ויהי רצון שבפעלכם הרב למען הכלל
והפרט, ובהרצת התורה המופלאה שלכם,
תמצאו נחמה.

מן השמים תנוחמו ולא תוסיפו לדאבה עוד
הרב גדעון בן משה
צוות רבני בית ההוראה אברכי הכוללים
הנהלת מוסדות "יורו משפטיך"

לי: 'איזה טעם יש לטוסט בלי עגבנייה?'. במקרה שני, אשתו של אדם אחר אכן לא שמה עגבניות כי היא הייתה חכמה, אבל היא שמה בפנים טבעות של זיתים שיהיה טעם, כי איך אפשר טוסט בלי כלום? ועברה על בישול זיתים בשבת. במקרה שלישי, האישה רצתה שהטוסט יאפה טוב כמו שצריך, אז היא עטפה אותו בשתי שכבות הדוקות של נייר כסף – ועברה על איסור הטמנה בשבת בדבר שמבשלים אותו!

ואחד בכלל הגדיל לעשות: הוא שמע מאיזה רב שאמר שזה מותר לחמם טוסט בשבת, אז הוא אמר: 'אם מותר, למה לי להתאמץ לשים את זה על הפלטה עם נייר כסף?'. הוא חיבר שעון שבת לטוסטר החשמלי שלו [מערב שבת], ושם את הפיצוץ והטוסטים בתוך הטוסטר בשבת! בטענה שהכל אפוי ומבושל ואין בישול אחר בישול. לא אכפת לו שזה נראה כמבשל בשבת ושיש פה בעיות חמורות, הוא שם את הטוסטים בטוסטר, והתרמוסטט נדלק ומכבה ומדליק, והוא פותח וסוגר ומכניס עוד טוסט ועוד טוסט בשבת. בא אליו חבר ואומר לו: 'תגיד לי, הטרמוסטט אצריך לא עובד? כשאתה פותח וסוגר את הטוסטר בשבת אתה משפיע על ההדלקה והכיבוי של גוף החימום החשמלי!'. והוא עונה לו: 'אדוני, שמתי שעון שבת, זה לא בשלישתי, זה לא בעיה שלי!'.¹²

רבתיי, זו שרשרת של חילולי שבת שיוצאת מהדברים האלה! לכן לא עושים דברים כאלה בשבת. רוצה טוסטים לשבת? תכין אותם מערב שבת, לא בשבת עצמה. תראו לאיפה אנשים מגיעים, השם ירחם. אף אחד מהם לא פושע

ולא רוצה לחלל שבת בכוונה, כולם עשו את זה בשוגג ומתוך חוסר ידיעה, אבל תראו לאילו מכשולות הם הגיעו. לא כל האנשים מבינים את הפרטים ואת ההלכות ואת כל מה שצריך, מה שגם שמעיקר הדין יש פה שאלה גדולה אם זה בכלל מותר מצד דיני בישול בגבינה. לכן צריך להיזהר מאוד, הגבינות שלנו אינן מבושלות.

אותה בשבת – אז זו הייתה שאלה של בישול אחר בישול ביבש שמבושל כל צורכו, והיינו מגיעים לדין "אנפנדא" ומקילים, אבל הגבינה מעולם לא התבשלה בתור גבינה! אחרי שהיא נוצרה בעולם כדבר מוצק, המוצק הזה מעולם לא עבר בישול. איך אתה רוצה להתיר לבשל אותה בשבת מדין "אין בישול אחר בישול ביבש מבושל כל צורכו"? היבש הזה מעולם לא בושל! ואם אתה דן מצד החלב שממנו היא באה – אז החלב הזה הוא לח, ובחלב לח שהצטנן יש בישול אחר בישול. אם כן ממה נפשך, איך אתה מחמם וממס דבר כזה בשבת?¹² [ועיין מש"כ עליו בקובץ אמונת עיתך].

מכל מקום, יוצא לנו עכשיו רבתיי שלפי מה שכותב הרמ"א, בגבינות שלנו היום יש חילוקי דעות בין הפוסקים האשכנזים אם הן נחשבות כגבינות ישנות וקשות או לא. אמנם לדין הספרדים, כפי שאמרנו, אנחנו פוסקים להלכה שגם אם זו גבינה קשה ומיושנת שישה חודשים ומתולעת וכו', בכל אופן מרן סובר שבכל המקרים מספיק שאתה עושה לה פעולה של קינוח והדחה של הפה ומנקה את הידיים, ולאחר מכן אתה יכול לאכול מיד את המאכלים של הבשר.

טו. אכילת בשר עוף לאחר גבינה

אמנם, אם שמתם לב בלשון של מרן, ראינו שמרן אחרי שהביא את דין זה, הוא כותב שזה נאמר דווקא לגבי בשר של בהמה וחיה. אבל לגבי עוף, דעתו של מרן שאם אתה בא לאכול עוף אחרי שאכלת גבינה, מרן מקל בזה.

מרן כותב: "אבל אם בא לאכול בשר עוף אחר הגבינה – אינו צריך לא קינוח ולא נטילה". למה מרן מקל בעוף? כיון שכל האיסור של אכילת עוף עם חלב הוא מדרבנן בלבד, מרן אומר שאין לנו להוסיף ולהחמיר בו חומרות יתרות. כשאכלת בשר עוף ואתה בא לאכול אחריו גבינה – שם גזרנו להמתין שש שעות כדי שלא לחלק בין סוגי הבשרים. אבל אם אכלת גבינה ואתה רוצה לאכול אחריה עוף – כיון שמדינא דגמרא זה מותר ללא תנאים, אנו חוזרים לדין הגמרא המקורי ולא מצריכים לא קינוח ולא נטילה ידיים. כך היא דעתו של מרן השלחן ערוך.

אמנם כותבים כל האחרונים שאנחנו מחמירים בזה למעשה. כי בבית יוסף (או"ח סימן קעג) מבואר להחמיר בזה ע"פ הוזהר הקדוש. כך כותב בספר "זבחי צדק", הבן איש חי, הכף החיים וכל האחרונים כותבים שאנחנו מחמירים גם באכילת עוף לאחר גבינה – שצריך לעשות קינוח והדחה ונטילה

¹² כשאני מסביר לאנשים שהגבינות לא מבושלות, יש אנשים שאומרים: "מה, כשמכינים את הגבינה הצהובה במפעל מבשלים אותה!". ואני אומר להם: לא מבשלים את הגבינה הצהובה! הגבינה המשוולשת המותכת אכן מבושלת, אבל הגבינה הצהובה לא מבושלת, הגבינה המלוחה לא מבושלת, וכל הגבינות האחרות אינן מבושלות, הן עוברות תהליך של גיבון אבל לא של בישול.

גם בתהליך של הגיבון, אני בדקתי את זה ישירות עם הטכנולוגים במפעלים. הם אמנם מחממים את החלב בהתחלה ואז מכניסים לתוכו את האנזימים שמגבנים את החלב לגבינה (כמו הרנט וחומרים דומים). וכדי שהחומר המגבן יתערבב ויבלע טוב בתוך כל החלב ותהיה בלילה אחידה וסימטרית, הם מחממים קצת את החלב. אבל הטמפרטורה המקסימלית שמחממים אליה את החלב כדי לערבב את הרנט בתוכו היא 37 מעלות צלזיוס בלבד, לא יותר! ו-37 מעלות לכולי עלמא זה לא חום של יד סולדת בו, ובטח שזה לא בישול גמור. זאת אומרת שמעולם הגבינות האלה לא עברו בישול, ורק החלב המקורי עבר פסטור. לכן אנחנו מורים להחמיר ולא להכין טוסטים כאלה בשבת בכלל, לא על הפלטה ולא בשום מקום, לפחות מצד החומרה של איסור בישול.

יש אנשים שאתה אומר להם לא לעשות – והם שומעים. היה פעם אחד שאמר לי: "הרב, לא הבנתי למה אתה מחמיר?". הסברתי לו את כל העניין של הגבינות שלא מבושלות, והוא אמר לי: "מה אני צריך לחוש לזה, אלו חומרות של הרב איריבך, בשבילי זה נקרא מבושל ואין בעיה". אחרי כמה זמן הוא בא אליי ואומר לי: "הרב, חטאתי, עויתי, פשעתי... צדקת!". שאלתי אותו מה קרה?

הוא מספר: "הכנתי טוסט עם גבינה צהובה על הפלטה בשבת עם נייר כסף כמו תמיד. אחר כך אשתי באה ואמרתי לה שהכנתי טוסטים לסעודה שלישית. היא שאלה אותי איך עשיתי, ואמרתי לה ששמתי פרוסת חלה, גבינה צהובה ופרוסת חלה מעל. פתחת את הטוסט ומה אני רואה בפנים? היא שמה שם גם עגבניות! ועגבנייה הרי ודאי שאינה מבושלת ועברתי על בישול עגבנייה בשבת! היא אמרה